

Щербак Ірина Анатоліївна,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри конституційного,
міжнародного і кримінального права
Донецького національного університету імені Василя Стуса
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9202-0759>

Кавун Сергій Миколайович,
кандидат юридичних наук,
старший викладач кафедри конституційного,
міжнародного і кримінального права
Донецького національного університету імені Василя Стуса
ORCID: <https://orcid.org/0009-0000-3954-584X>

МІЖНАРОДНІ ПРИНЦИПИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ І КРИМІНАЛІСТИЧНІ МЕТОДИКИ

Стаття присвячена висвітленню актуальних питань розслідування кримінальних правопорушень у світлі міжнародних принципів кримінального провадження. Показано значення адаптації криміналістичних методик до міжнародних і європейських стандартів, а також наголошено на необхідності їх вдосконалення для ефективності розслідування кримінальних правопорушень.

Звернуто увагу на необхідність удосконалення і розвитку законодавства щодо судово-експертної діяльності. Зазначено, що одним з ефективних шляхів реформування є запровадження в Україні єдиної системи акредитації експертних установ за міжнародними стандартами ISO/IEC 17025, що дасть змогу гармонізувати національні підходи до експертної діяльності з передовими практиками Європейського Союзу та Сполучених Штатів Америки.

Акцентовано, що успіх попередження та розкриття кримінально протиправної поведінки значною мірою залежить від ефективності взаємодії між усіма учасниками правоохоронної діяльності. В цьому контексті важливим є вдосконалення процесуальної і криміналістичної організації взаємодії прокурора, слідчого та оперативних підрозділів з підвищенням стандартів керованості й перевірюваності доказування.

Підтверджено, що європейські стандарти під час розслідування кримінальних правопорушень у контексті практики ЄСПЛ (у широкому значенні) – це закріплені в Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод положення та визначені в практиці ЄСПЛ принципи, які є обов'язковими до виконання їх державами, що ратифікували відповідний міжнародний договір. Європейськими стандартами тактики і методики розслідування у контексті практики ЄСПЛ (у вузькому значенні) є система криміналістичних рекомендацій, які сформовано внаслідок аналізу правозастосування міжнародного й національного законодавства, рішень ЄСПЛ, спрямованих на реалізацію міжнародних принципів кримінального провадження.

Ключові слова: міжнародні принципи кримінального провадження, розслідування, кримінальне провадження, кримінальне правопорушення, досудове розслідування, криміналістична методика, взаємодія.

Постановка проблеми. Під час побудови сучасної демократичної та правової держави особливої актуальності для кримінальної процесуальної науки та

правозастосовчої сфери набуває проблема дотримання міжнародних принципів кримінального провадження, в яких відображаються сучасний стан та тенденції розвитку системи кримінального процесу, його функціональне призначення.

Важливим питанням стала відповідність національних засад кримінального провадження міжнародним та європейським стандартам. Адаптація законодавства України до законодавства Європейського Союзу (далі – ЄС) була і залишається пріоритетним складником процесу інтеграції України до ЄС, що є також пріоритетним напрямом української зовнішньої політики. Суттєві кроки у цьому напрямі передбачені Законом України «Про загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу» від 18.03.2004 № 1629-IV [1]. Це фундаментальний документ, який визначив правові засади, мету та пріоритети наближення українського законодавства до стандартів ЄС (*acquis communautaire*).

Кримінальним процесуальним кодексом України від 13.04.2012 (далі – КПК України) надано особливе значення формуванню системи засад кримінального провадження, їх нормативному змісту, співвідношенню положень окремих засад між собою, а також їх реалізація у криміналістичних методиках. Практика Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ) є новим джерелом кримінального процесуального права України, стимулює розвиток науки криміналістики, що засвідчує цілеспрямований процес адаптації національного законодавства до законодавства ЄС, формування спільних засад правозастосування та забезпечення євроінтеграційного напрямку розвитку держави.

Різні аспекти засад (принципів) кримінального процесуального права, як і їх безпосередня реалізація у криміналістичних методах розслідування, досліджували такі вчені: О. В. Александренко, Р. І. Благута, Д. М. Бусов, В. Г. Гончаренко, Ю. М. Грошевой, О. В. Жовтюк, О. П. Кучинська, Л. М. Лобойко, В. Т. Мальяренко, М. М. Михеєнко, О. Р. Михайленко, В. В. Назаров, М. А. Погорецький, Є. В. Пряхін, В. М. Тertiшник, І. В. Тирічев, Ю. М. Черноус, В. П. Шибіко, О. Г. Шило, М. Є. Шумило та інші. У надскладних умовах сьогодення, враховуючи воєнний контекст, рівень технологічності та складності злочинності, значення ефективності досудового розслідування набуває все більшої актуальності, особливо в частині забезпечення захисту прав і свобод на підставі міжнародних принципів. У цьому контексті окремі науковці зауважують на необхідності розробки і реалізації нових криміналістичних методик [2], пропонують усунення прогалин у нормативно-правовому забезпеченні судово-експертної діяльності, що створює ризики неоднозначного тлумачення експертних висновків і зниження рівня їх доказової значущості [3]. Водночас внесення до КПК України численних змін і доповнень викликають необхідність звернутися до відповідних міжнародних стандартів кримінального процесу і особливо їх відображенню у

криміналістичних методиках розслідування (щоб визначити відповідність цим стандартам окремих положень чинного законодавства України).

Постановка завдання. Стаття присвячена висвітленню актуальних питань, пов'язаних із забезпеченням загальноновизнаних міжнародних принципів кримінального провадження при застосуванні криміналістичних методик під час розслідування.

Виклад основного матеріалу. Загальна декларація прав людини (1948), Європейська конвенція про захист прав людини та основних свобод (1950), Міжнародний пакт про громадянські і політичні права (1966), Європейська конвенція про взаємну допомогу у кримінальних справах (1959) та інші міжнародно-правові акти містять у собі основні загальноприйняті положення щодо забезпечення і подальшого здійснення прав людини та основних свобод. Це положення, до яких, зокрема, належать: право на життя; право на свободу та особисту недоторканність; право на справедливий і відкритий розгляд справи упродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом; право на повагу до приватного і сімейного життя, до житла і до таємниці кореспонденції; право на ефективний засіб правового захисту; презумпція невинуватості; право на апеляцію тощо, прийнято називати «європейськими стандартами демократії», «європейськими стандартами прав людини», чи просто «європейськими стандартами» [4, с. 40].

Процес додержання цих стандартів тісно переплітається з кримінальним провадженням. Сама проблема забезпечення принципів кримінального провадження була і залишається однією з центральних у науці кримінального процесу. Тому закріплення засад кримінального впровадження в окремій главі КПК України має «виключно важливе значення, оскільки засади кримінального провадження – це визначальні, фундаментальні, імперативні положення щодо закономірностей і найбільш суттєвих властивостей кримінального процесу, які обумовлюють їх значення як засобу для захисту прав і свобод людини і громадянина, а також для врегулювання діяльності органів та посадових осіб, які ведуть кримінальне провадження. Вони є керівними положеннями для закріплення завдань кримінального провадження, побудови його стадій, окремих проваджень, інститутів» [5, с. 16–17].

У межах кримінального процесуального права деталізуються конкретні національні процесуальні механізми гарантій основоположних особистих природних прав та свобод людини (право на життя, здоров'я, повагу до гідності, людське ставлення, належні умови існування, право на приватну власність, свободу пересування, вільного вибору місця проживання тощо). На міжнародному рівні захист основоположних прав людини забезпечується шляхом закріплення норм процесуального характеру, що мають гарантійну спрямованість [6, с. 89].

Поняття «загальноновизнані, міжнародні, основоположні стандарти та принципи» є порівняно новим для вітчизняної правозастосовної практики, але для

практики зарубіжних країн воно відоме вже давно, і навіть є усталеним міжнародно-правовим терміном, який отримав широке розповсюдження в міжнародних документах і внутрішньодержавних правових актах. Прийнято вважати, що такі принципи і норми позначаються як принципи і норми загального міжнародного права (визнання державами різних соціально-економічних систем; визнання всіма або переважною більшістю держав).

На думку О. П. Кучинської та інших науковців, найбільш суттєвими ознаками загальновизнаних стандартів та принципів, які повною мірою відображають суть цього поняття, є такі: 1) загальновизнана норма є правилом поведінки, зміст якого встановлено у міжнародному договорі в результаті власного, добровільного та узгодженого волевиявлення держав; 2) загальновизнані норми є нормами права, загального для держав різних соціально-економічних систем; 3) загальновизнані норми є елементами правової системи, яка охоплює чи має охоплювати всі держави. Інакше кажучи, це норми загального для всіх держав міжнародного права, що можуть універсально застосовуватися до всіх цих держав. Універсальна прийнятність загальновизнаних стандартів та принципів у галузі прав людини обумовлена всезагальним інтересом багатьох держав світової спільноти до встановлення єдиного загальноприйнятого правового статусу людини і громадянина, який ґрунтуватиметься на ідеалах свободи, рівності, справедливості тощо [7, с. 20–21].

Автори монографії «Принципи кримінального провадження у світлі практики Європейського суду з прав людини» виокремлюють такі загальновизнані міжнародні стандарти та принципи кримінального провадження в галузі прав людини: 1) право на те, щоб не бути утримуваним в рабстві чи підневільному стані; 2) право на те, щоб не піддаватися катуванню або жорстокому, нелюдському чи принижуючому гідність поводженню чи покаранню; 3) право на рівність усіх перед законом та право на рівний захист закону; 4) право на ефективне відновлення в правах компетентним національним судом у випадках порушення основних прав, наданих Конституцією чи законом; 5) право на свободу та особисту недоторканність; 6) право на справедливий судовий розгляд; 7) право на призначення покарання виключно на підставі закону; 8) право на повагу до особистого та сімейного життя; 9) право на власність; 10) право не бути позбавленим свободи за невиконання будь-якого договірною зобов'язання [7, с. 22].

Отже, основоположні, загальновизнані міжнародні (зокрема європейські) стандарти та принципи у галузі прав людини – це визнані більшістю держав, що широко представляють різні соціально-економічні системи та континенти, обов'язкові правила поведінки у сфері забезпечення прав, свобод та законних інтересів, які закріплюють досягнутий рівень розвитку світової спільноти у встановленні правового статусу людини і громадянина, зокрема у кримінальному процесі.

Поряд із цим залишається необхідність розслідування кримінальних правопорушень, як на стадії досудового розслідування, так і на стадії судового розгляду, оскільки це єдиний шлях встановлення істини та реалізації принципу верховенства права. Основним та незмінним інструментарієм у цьому напрямі були та залишатимуться криміналістичні методи розслідування кримінальних правопорушень, що являють собою цілісну систему науково обґрунтованих рекомендацій щодо організації та здійснення процесу розслідування конкретних видів кримінальних правопорушень. Їх мета – забезпечити всебічне, повне, об'єктивне та неупереджене дослідження всіх обставин справи, викриття винних та притягнення їх до відповідальності, із неухильним дотриманням загальновизнаних міжнародних стандартів та принципів у галузі прав людини.

Основними характеристиками криміналістичних методів є:

- 1) наукова обґрунтованість, тобто методи ґрунтуються на даних криміналістики, інших наук та передовому досвіді слідчої практики;
- 2) системність, що означає те, що методи утворюють систему, яка охоплює всі етапи розслідування;
- 3) варіативність, тобто методи залежать від виду кримінального правопорушення, конкретних обставин справи та інших факторів;
- 4) рекомендаційний характер, тобто методи не є жорсткими правилами, а слугують рекомендаціями для фахівців [8, с. 65].

Ефективне досудове розслідування залишається основним складником кримінального процесу, оскільки на визначеному етапі, з використанням максимального спектра криміналістичних методів, формується майбутня доказова база обвинувачення, визначаються усі обставини злочину, встановлюється коло причетних осіб та, що є особливо визначальним, – забезпечуються процесуальні гарантії прав учасників. Якісне проведення досудового розслідування, результати застосування криміналістичних методів слугують надійним фундаментом, базуючись на якому, суд має можливість об'єктивно оцінити усі обставини провадження та ухвалити законне і справедливе рішення, що формує рівень довіри суспільства до системи правосуддя загалом. Визначений етап характеризується взаємопов'язаністю процесуальних та криміналістичних аспектів, оскільки законодавча регламентація дій як слідчого, так і прокурора зобов'язані відповідати криміналістичним методикам сучасного періоду, і навіть більше, – мають забезпечити об'єктивність, точність і доказове значення інформації.

Результат та ефективність досудового розслідування варто розглядати одночасно з кількох позицій: по-перше – досягнення прогнозованого результату, під яким треба розуміти підсумкове процесуальне рішення у досудовому кримінальному провадженні; по-друге – дотримання конвенційних вимог та вимог кримінального процесуального законодавства; по-третє – необхідність неухильного

дотримання принципів, притаманних демократичному суспільству та пропорційності обмеження прав людини у межах кримінального провадження. Базуючись на практиці ЄСПЛ, ефективність досудового розслідування стосується не тільки процесуальних зобов'язань держави за статтями 2, 3 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, а мають більш широку сферу дії. Мета розслідування, трактована ЄСПЛ, відображена і у завданнях кримінального провадження, викладених у статті 2 КПК України.

У контексті зазначених позицій ефективності досудового розслідування варто звернути увагу на міжнародні стандарти судово-експертної діяльності. Основні складники судово-експертної діяльності: 1) організація і проведення експертиз (виявлення, фіксація, аналіз доказів); 2) наукова достовірність (використання криміналістичних методів для об'єктивізації розслідування). Незалежна та кваліфікована експертиза забезпечує захист прав громадян і забезпечує принцип невідворотності покарання.

Сучасне регулювання судово-експертної діяльності (СЕД) в Україні спрямоване на євроінтеграцію, адаптуючи норми до стандартів ЄС (зокрема ISO/IEC 17025) та впроваджуючи нові законодавчі ініціативи (проект закону «Про судово-експертну діяльність» від 04.11.2021 № 6284) [9]. Метою розробки цього проекту закону є удосконалення нормативно-правової основи сучасної системи експертного забезпечення правосуддя з метою забезпечення правосуддя незалежною, кваліфікованою та об'єктивною експертизою, яка б відповідала вимогам міжнародних стандартів та викликам сучасності. У пояснювальній записці до проекту закону зазначено, що «потребують законодавчого закріплення основоположні терміни, серед яких «методика проведення судової експертизи»; існує необхідність удосконалення положень, які закріплюють основні засади здійснення судово-експертної діяльності; передбачається розширення видів експертиз, систематизація норм, встановлення граничних строків, уніфікація методів доказування з міжнародними практиками (ООН, ЄС). Особлива увага приділяється функціонуванню експертизи в умовах війни, регулюванню строків та вдосконаленню атестації експертів. Також заплановано створення незалежного органу акредитації, запровадження міжнародного контролю якості (ISO/IEC 17025) та цифровізація процедур. У рішеннях ЄСПЛ неодноразово зазначав проблему, що призводить до порушення розумного строку розгляду судової справи – це надмірна тривалість судових експертиз. Одним із прикладів є справа Проскурников проти України (*Proskurnikov v. Ukraine*, № 18010/11), де ЄСПЛ зазначив, що відомча судова експертиза не повинна порушувати право на справедливий суд через її необґрунтовану тривалість або нерівність сторін [10]. Для усунення проблеми проектом закону передбачено встановлення граничних строків проведення експертиз (сьогодні регулюються підзаконними нормативно-правовими актами).

Про необхідність адаптації до міжнародних стандартів законодавства про судово-експертну діяльність наголошують і дослідники. Так, В. В. Бондаренко-Берегович звертає увагу на існування прогалин у нормативно-правовому забезпеченні судово-експертної діяльності, що створює ризики неоднозначного тлумачення експертних висновків і зниження рівня їх доказової значущості в судовому процесі. Також акцентовано на недостатньо ефективному міжнародному співробітництві у сфері судових експертиз. У більшості розвинених країн функціонують єдині бази даних експертних методик. Аналізуючи можливості імплементації міжнародних стандартів, зокрема ISO/IEC 17025, а також створення незалежного органу судово-експертної акредитації, зазначається, що одним із ефективних шляхів реформування є запровадження єдиної системи акредитації експертних установ за міжнародними стандартами ISO/IEC 17025, що дасть змогу гармонізувати національні підходи до експертної діяльності з передовими практиками ЄС та США [3, с. 40].

Варто зазначити, що практика ЄСПЛ: а) є джерелом формування тактичних прийомів на підставі досвіду іноземних держав; б) на підставі аналізу конкретної ситуації та її тлумачення ЄСПЛ можна сформулювати відповідні тактичні прийоми та криміналістичні рекомендації, які будуть корисними під час здійснення заходів з метою виявлення, розслідування, попередження кримінальних правопорушень.

Ефективне досудове розслідування передбачає також взаємодію з іншими державними інституціями, зокрема судом, органами місцевої влади, міжнародними правоохоронними структурами, експертними установами та органами захисту прав людини. Прикладом такої взаємодії є міжнародні слідчі групи, спільне використання криміналістичних баз даних, передача інформації Interpol чи Europol, виконання міжнародних запитів. У глобалізованому суспільстві розслідування злочинів часто виходить за межі однієї держави, що вимагає високого рівня процесуальної гармонізації та криміналістичної сумісності процедур [11, с. 17]. Варто підкреслити, що успіх дотримання міжнародних принципів і стандартів у кримінальному провадженні залежить від стандартизації процесу розслідування, організаційно врегульованої взаємодії між правоохоронними органами і підрозділами, врахування зарубіжного досвіду розслідування та інших чинників.

Міжнародні стандарти також враховують ситуації спільних розслідувань, коли докази передають між різними державами або міжнародними органами. У таких випадках застосовують протоколи взаємної правової допомоги, що передбачають уніфіковані форми документування кожного передання доказів, та забезпечують прозорість і контроль на всіх етапах. У підсумку безперервний ланцюг збереження доказів виконує не лише технічну функцію, а й є фундамен-

тальною правовою гарантією того, що докази воєнних злочинів будуть визнані допустимими та придатними для використання в процесі міжнародного кримінального переслідування.

Сучасне співробітництво правоохоронних органів України з відповідними міжнародними органами неможливе без належно організованої взаємодії подібних внутрішньодержавних інституцій. Так, Р. О. Кропивка звертає увагу на основні напрями вдосконалення процесуальної і криміналістичної організації взаємодії прокурора, слідчого та оперативних підрозділів із підвищенням стандартів керованості й перевірюваності доказування. На думку дослідника, криміналістична організація взаємодії має спиратися на стандартизоване планування, тактичну узгодженість дій і належне документування, яке забезпечує збереження контексту отриманих даних та можливість їх подальшої перевірки. Цифровізація доказування потребує узгоджених правил збору, фіксації та збереження цифрових даних, щоб унеможливити втрату цілісності, маніпуляції контекстом і непропорційні втручання у права людини. У підсумку вдосконалення взаємодії має бути спрямоване на перехід від відомчо-організаційної моделі координації до криміналістично орієнтованої моделі управління доказовими процесами, в якій ефективність розслідування забезпечується через законність, перевірюваність і процесуальну доброчесність доказування як базові умови справедливого результату [12, с. 390]. Р. О. Кропивка зазначає, що в літературі міститься значна кількість наукових напрацювань щодо окремих елементів взаємодії, однак у сучасних умовах зберігається потреба в їх інтеграції у цілісну криміналістично орієнтовану модель взаємодії прокурора, слідчого та оперативних підрозділів, яка б одночасно забезпечувала ефективність доказування, процесуальну доброчесність і дотримання стандартів прав людини в умовах цифровізації та воєнного стану [12, с. 391; 13; 14; 15; 16].

Ще одним актуальним аспектом є фіксація місця кримінального правопорушення. Значення міжнародних стандартів у цьому контексті полягає у встановленні єдиних правил поводження з доказами, що дають змогу забезпечити їх автентичність, цілісність і допустимість для міжнародних та національних судових органів [17, с. 47]. Міжнародне право вимагає, щоб під час розслідування фіксацію місця злочину здійснювали з дотриманням прав людини, зокрема права на повагу до гідності загиблих та постраждалих, недопущення незаконного розголошення персональних даних. Справедливим є твердження, що міжнародні стандарти заохочують використання сучасних криміналістичних та цифрових технологій, включно з 3D-моделюванням, супутниковими знімками та геолокаційними даними, які підвищують точність та об'єктивність фіксації. Наголошують на важливості розроблення спеціалізованих підвидових методик розслідування окремих видів кримінальних правопорушень. Особливості розслідування у цифро-

ву епоху зумовлені: широкими можливостями користувачів смартфонів, інших засобів із функціями фото- та відеофіксації документувати правопорушення тощо; поступовою трансформацією моделі кримінального провадження від паперової до електронної, що вже на етапі перехідної паперово-електронної моделі суттєво впливає на процес доказування [2, с. 54].

Отже, на сучасному етапі розвитку кримінального процесуального права в Україні та приведення національного законодавства відповідно до законодавства ЄС адаптація має ґрунтуватися на принципі доцільності, тобто в процесі адаптації насамперед треба враховувати наслідки впровадження необхідних норм з погляду їх впливу на економічний, соціальний та політичний розвиток України.

Викладене вище підтверджує, що норми міжнародного права активно впливають на здійснення кримінального провадження в нашій державі.

Міжнародні стандарти криміналістичного забезпечення розслідування кримінальних правопорушень являють собою сукупність норм, принципів і правил, вироблених міжнародним правом і практикою міжнародного кримінального правосуддя, які регламентують порядок виявлення, фіксацію, вилучення, збереження, оброблення та використання доказів, отриманих у встановленому законом порядку.

Отже, криміналістичні методики в умовах сучасного кримінального процесу не можуть розглядатися лише як техніко-тактичні прийоми. Вони функціонують у тісному взаємозв'язку із загальновизнаними міжнародними принципами кримінального провадження, які базуються на захисті прав людини та забезпеченні справедливості.

Основні аспекти застосування криміналістичних методик у світлі міжнародних стандартів:

Принцип верховенства права та законності. Криміналістичні методики (розслідування крадіжок, шахрайств тощо) повинні базуватися на законі, а не лише на доцільності. Будь-який технічний засіб чи тактичний прийом має бути законним.

Право на справедливий суд (ст. 6 ЄКПЛ). Методики збору доказів повинні гарантувати їх допустимість, достовірність та достатність. Це означає, що використання криміналістичної техніки не повинно порушувати право на захист або право не свідчити проти себе.

Заборона катування та нелюдського поводження. Криміналістичні методики, особливо тактика допиту, повинні повністю виключати фізичний чи психологічний тиск, використання «сироваток правди» чи інших неприйнятних методів.

Принцип об'єктивності та неупередженості. Методика розслідування має спрямовуватися на всебічне вивчення обставин справи, досліджуючи як обвинувальні, так і виправдувальні докази (принцип об'єктивної істини).

Наукова обґрунтованість. Міжнародні стандарти вимагають, щоб методи, які використовуються для ідентифікації чи діагностики, були апробовані, надійні та визнані науковим співтовариством.

Повага до приватного життя (ст. 8 ЄКПЛ). Застосування методик, пов'язаних із втручанням у приватне життя (обшук, негласні слідчі дії), має бути пропорційним, санкціонованим та обґрунтованим.

Отже, всі криміналістичні методики є інструментом, який, відповідаючи сучасним науковим вимогам, повинен дотримуватися меж, встановлених міжнародними принципами прав людини.

В умовах сьогодення процес приведення законодавства України до міжнародних стандартів є безперервним. Еволюція вітчизняного кримінального процесуального законодавства, як і криміналістичних методів розслідування, свідчить про закономірний результат непростого пошуку і трансформації правової системи. У цій трансформації держава поступово відходить від застарілих уявлень та переходить до більш чітких і гуманних норм, спрямованих на захист прав і інтересів людини. Водночас важливо зберегти баланс між інтересами суспільства і інтересами окремої людини.

Список використаних джерел

1. Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу: Закон України від 18.03.2004 (зі змінами). URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1629-15> (дата звернення: 10.03.2026).
2. Жовтюк О. В. Міжнародні стандарти криміналістичного забезпечення розслідування воєнних злочинів. *Наука і правоохоронна діяльність*. 2025. Вип. 4(70). С. 202–209.
3. Бондаренко-Берегович В. В. Судово-експертна діяльність у світі: інституційні особливості та перспективи для України. *Українська поліцейстика: теорія, законодавство, практика*. 2025. № 1(13). С. 36–42.
4. Маляренко В. Т. Перебудова кримінального процесу України в контексті європейських стандартів: монографія. Київ: Юрінком-Інтер, 2005. 512 с.
5. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар: у 2 т. Т. 1 / О. М. Бандурка, Є. М. Блажівський, Є. П. Бурдоль та ін.; за заг. ред. В. Я. Тація та ін. Харків: Право, 2012. 768 с.
6. Шило О. Г., Новожилов В. С. Міжнародне право в системі джерел кримінального процесуального права України. *Вісник кримінального судочинства*. 2017. № 3. С. 89–98.
7. Кучинська О. П., Фулей Т. І., Бараннік Р. В. Принципи кримінального провадження у світлі практики Європейського суду з прав людини: монографія. Ніжин: ТОВ «Видавництво “АспектПоліграф”», 2013. 228 с.
8. Черноус Ю. М. Методологічні засади криміналістичного забезпечення розслідування злочинів. *Філософські та методологічні проблеми права*. 2017. Вип. 1. С. 63–75.
9. Про судово-експертну діяльність: Проект Закону № 6284 від 05.11.2021. URL: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=73154 (дата звернення: 20.03.2026).
10. Огляд рішень Європейського суду з прав людини. *Верховний Суд*. 66 с. 2025. URL: https://court.gov.ua/storage/portal/supreme/oglyady/Oglyad_ESPL_02_2025.pdf (дата звернення: 27.03.2026).
11. Бусов Д. М. Предмет і межі доказування у кримінальних провадженнях про злочини, вчинені на тимчасово окупованих територіях. *Особливості процесуального доказування у*

кримінальних провадженнях про злочини, вчинені на тимчасово окупованих територіях: матеріали круглого столу (26 липня 2016 р.). Київ: Національна академія прокуратури України, 2016. С. 16–19.

12. Кропивка Р. О. Взаємодія прокурора, слідчого та оперативного підрозділу у досудовому розслідуванні: криміналістичний аспект. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне законодавство»*. 2026. Вип. № 01, ч. 3. С. 388–400.
13. Дульський О. Л. Криміналістичне забезпечення збирання доказів сторонами кримінального провадження: міжнародні, європейські, національні стандарти: монографія. Одеса: Видавництво «Юридика», 2025. 458 с.
14. Погорецький М. А. Верховенство права у кримінальному процесуальному доказуванні: методологія та практика застосування. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2025. Т. 32, № 3. С. 275–299.
15. Погорецький М. А. Забезпечення прав людини в цифровому доказуванні як умова реалізації принципу верховенства права та постановлення справедливого вироку. *Право України*. 2025. № 9. С. 60–74.
16. Погорецький М. А., Меленті Є. О. Документування атак держави-агресора на об'єкти критичної інфраструктури України: методика інтелектуального аналізу мультисенсорних даних та використання його результатів у кримінальному процесуальному доказуванні. *Право і суспільство*. 2025. № 4. С. 251–274.
17. Dufeniuk O. Investigation of War Crimes in Ukraine: Challenges, Standards, Innovations. *Baltic Journal of Legal and Social Sciences*. 2022. № 1. P. 46–56.

Iryna Shcherbak, Sergey Kavun. International Principles of Criminal Procedure and Forensic Methods

This article examines current issues in the investigation of criminal offenses in light of international principles of criminal procedure. It highlights the importance of aligning forensic methods with international and European standards and emphasizes the need to improve these methods to enhance the effectiveness of pretrial investigations.

Attention has been drawn to the need to improve and develop legislation governing forensic expert activities. It is noted that one effective way to reform the system is to introduce in Ukraine a unified accreditation system for expert institutions based on the international ISO/IEC 17025 standards, which will allow the harmonization of national approaches to forensic activities with the best practices of European Union and the United States of America.

It is emphasized that the success of preventing and investigating of criminal conduct depends to a large extent on the effectiveness of cooperation among all the participants in law enforcement activities. In this context, it is important to improve the procedural and forensic organization of cooperation between prosecutors, investigators, and operational units, while raising standards for the manageability and verifiability of evidence.

It has been concluded that European standards for the investigation of criminal offenses, as understood in the context of the practice of the European Court of Human Rights (in the broad sense), are the provisions enshrined in the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms and the principles established in the practice of the ECHR, which are binding on the states that have ratified the relevant international treaty. European standards of investigative tactics and methodology in the context of ECHR case law (in the narrow sense) constitute a system of forensic recommendations developed through the analysis of the application of international and national legislation, as well as ECHR decisions, aimed at implementing international principles of criminal proceedings.

Keywords: *international principles of criminal proceedings, investigation, criminal proceedings, pre-trial investigation, criminal offenses, forensic methodology, cooperation.*

*Дата першого надходження статті до видання: 17.02.2026 р.
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 25.02.2026 р.*